

М. Кісіль,
к.філос.н., доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу,
м. Івано-Франківськ
e-mail: kisilmv@gmail.com

ГЛОБАЛЬНИЙ ПОГЛЯД НА МЕТУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Глобалізація суспільних процесів на планеті, перехід від індустріальних до інноваційно-інформаційних технологій, побудова економіки знань, формування цінностей гуманістичного та гуманітарного спрямування – ось деякі з основних тенденцій, що мають системоутворюючий вплив на всі сфери людського існування, у тому числі й на вищу освіту. Відбувається змістовно-ціннісна соціокультурна переорієнтація освітнього процесу, трансформується весь простір освіти, формуються нові глобальні установки на розуміння мети вищої освіти.

Упродовж кількох останніх десятиліть ми є свідками масивного розширення сектору вищої освіти, що призводить до цілої низки прямих та опосередкованих наслідків і впливів на різноманітні сфери людської життєдіяльності. Вища освіта дедалі більше стає інтернаціоналізованою. Збільшується попит на крос-культурну складову в навчальних курсах для більш ефективної підготовки випускника до міжнародної кар'єри. Університети, прагнучи стати помітною частиною світового простору вищої освіти, сприймають процеси інтернаціоналізації як виклик, що стимулює їх до "підвищення стандартів якості, зростання свого глобального значення, приваблення найкращих студентів та викладачів, принесення доходу, розширення меж пізнання через дослідження та внутрішню різноманітність"[5, с. 4].

Первинним й основоположним завданням як певного вищого навчального закладу, так і окремо взятої країни чи співдружності країн є формулювання цілей вищої освіти – таких, які б відповідали запитам суспільства не лише на адекватну сьогоденню систему знань, умінь і навичок, професійних, світоглядних і громадянських якостей, але й передбачали перспективи розвитку суспільства, науки, техніки, технологій, культури та мистецтва. Актуальним і корисним, на наше переконання, є аналіз того, які саме смисли превалюють у сьогодиньшньому дискурсі про цілі освіти, яким є глобальний консенсус щодо мети і завдань вищої освіти, адже це допоможе в процесі модернізації цілей та змісту вітчизняної вищої освіти.

У 2014 році на щорічній конференції Американської асоціації досліджень з питань освіти (AERA) було представлено цікаву доповідь про результати порівняльного аналізу цілей та завдань бакалаврської освіти[3]. Авторам наукової роботи Roy Y. Chan, Gavin T. L. Brown, Lary H. Ludlow вдалося, на основі значної кількості даних, отриманих з північноамериканських вищих навчальних закладів, зробити своєрідне порівняння між тим, якими є цілі, завдання вищої освіти з точки зору освітнього закладу й студента. У результаті узагальнень та усунення суперечностей, було виділено дев'ять найбільш типових тематичних блоків щодо цілей бакалаврської освіти:

1. Соціальні демократичні цінності й дії; залучення громадянського суспільства. Цей тематичний блок відображає ідею про те, що після закінчення навчання студенти будуть брати активну участь у житті суспільства, працюватимуть на службі, дбатимуть про вирішення проблем громади.

2. Розвиток інтелектуальних навичок високого рівня. Тут йдеться про такі пізнавальні й інтелектуальні навички, як вирішення складних проблем, аналітичне та критичне мислення й творчість.

3. Розвиток комунікативних навичок високого рівня. Сюди відносимо розвиток здібностей спілкування в усній та письмовій формах, а також за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, щоб ефективно передавати інформацію, переконувати, вести дискусію і так далі.

4. Навички міжособистісного спілкування. Цей тематичний блок особливо актуальний для студентів, які здобувають компетентність через стосунки з іншими людьми. Сюди входить навчання керування складними різнорідними соціальними системами, тренування терпимості, розвиток допитливості, винахідливості й уяви.

5. Підготовка до професійної діяльності. Диплом бакалавра є результатом отримання знань та вмінь такого рівня, який дозволяє влаштуватись на високооплачувану роботу, будувати кар'єру вже сьогодні чи мати можливість продовжити йти шляхом омріяної професії.

6. Підвищення якості власного життя. Йдеться про те, що вища освіта допомагає розвинути особисте відчуття мети, перспективи й ідентичності, що загалом покращує якість життя людини.

7. Особиста цілісність. Коли індивідуум усвідомлює такі поняття, як когнітивний дисонанс і резонанс¹ і здатен приймати рішення відповідно до особистої моралі й цінностей.

8. Підготовка до навчання в аспірантурі. Актуалізуються навички, знання і вміння, необхідні при вступі до аспірантури з конкретної дисципліни.

9. Сімейні очікування / причини. Лейтмотивом цього пріоритету є те, що первинною мотивацією для здобуття вищої освіти є виконання зобов'язань, справдження очікувань і здійснення прагнень своєї родини.

Як бачимо з викладеного вище, цілі освіти тісно пов'язані з мотивами, і це природно, адже мотив є спонукою або устремлінням досягнути мету. Цікаво було б окремо проаналізувати проблему мотивації, і тут би відкрилось широке поле для дослідження факторів, що мотивують формулювання цілей освіти на рівні інституційному, державному, глобальному.

Рамки нашого дослідження повертають нас до основної теми – глобального погляду на цілі вищої освіти, і дев'ять названих вище тематичних блоків – це своєрідний типовий зріз, що ілюструє характерний для сучасності мікс уявлень як окремих індивідуумів, так і цілих інституцій та держав.

Незважаючи на те що сьогодні не існує єдиного розуміння цілей вищої освіти, ми все-таки маємо підстави говорити про певний глобальний консенсус щодо необхідності формування особистості, підготовки фахівця, який здатен забезпечити перехід від індустріального до інформаційно-технологічного суспільства через інновації в навчанні, науковій роботі та професійній діяльності.

Використаємо для нашої другої ілюстрації Південну Африку, яка формулює цілі своєї системи вищої освіти таким чином [4, с. V]:

1. Задовольняти навчальні потреби та сподівання особи через розвиток її інтелектуальних здібностей і нахилів упродовж усього життя.

2. Розвивати суспільство знань і забезпечувати ринок праці фахівцями високого профілю, що здатні опановувати знання і вміння, які швидко змінюються.

3. Сприяти соціалізації освічених, відповідальних і конструктивно критичних громадян.

4. Робити внесок у створення, обмін й оцінку знань.

¹ *Когнітивний дисонанс* — внутрішній психічний конфлікт, що виникає при зіткненні в свідомості індивіда суперечливих знань, ідей, переконань або поведінкових установок стосовно деякого об'єкта чи явища, за якого з існування одного елемента виникає заперечення іншого. У зв'язку з цим конфліктом, стан індивіда характеризується відчуттям неповноти життя.

Когнітивний резонанс - явище психологічного відгуку, в якому інформація, органічно вписуючись в загальну систему поглядів і уявлень людини, породжує нове рішення і формує розуміння. Явище когнітивного резонансу проявляється в несумісності нової інформації зі сформованою у людини загальною системою поглядів на світ.

Для ще одного прикладу цілей вищої освіти, що формулюються на національному рівні, використаємо Індію, яка виокремлює такі чотири аспекти:

1. Мудрість і знання. Вища освіта має готувати розум і душу; жодна фактологічна інформація не ввійде до свідомості людини, поки щось особливе не пробудиться і не допоможе прищепити мудрість і знання.

2. Цілі соціального порядку. Система освіти повинна знайти свій керівний принцип у цілях громадського порядку, для яких вона готує людину. Якщо не зберегти цінності демократії, справедливості, свободи, рівності і братерства – можна втратити свободу.

3. Любов до вищих цінностей життя. Велич країни залежить не від величини її території, протяжності комунікацій або ж розміру багатства, а від любові до вищих цінностей життя. Потрібно розвивати здатність думати про бідних і страждених, бути уважними й ставитись з повагою до жінок, плекати віру в братерство, незалежно від раси, кольору шкіри, релігії і т.д.

4. Навчання для керівництва. Однією з важливих цілей вищої освіти є підготовка до лідерства в професійному та суспільному житті. Саме на університети покладається функція навчання чоловіків і жінок для мудрого керівництва.

Формулювання мети вищої освіти, як бачимо, має різні рівні та може бути спрямоване на різні об'єкти: студента, локальну громаду, націю, світову спільноту. Ось приклад лаконічного й ємкого визначення, спрямованого на студента: "мета вищої освіти – становлення студента як особистості, фахівця, громадянина, що має бути готовий до самостійних роздумів, творчих пошуків, колективно-групових форм взаємодії, постійного самовдосконалення"[2].

Мета й цілі сучасної вищої освіти можуть формулюватися прямо чи опосередковано. Друге має місце тоді, коли говоримо про ідею чи місію університету. Так, наприклад, дослідниця Т. Жижко у своїй статті про ідею університету[1] систематизує деякі з основних смислів, що є сьогодні актуальними для розуміння мети й цілей вищої освіти. Остання, залишаючись охоронцем національної культури, сприяє міжкультурному діалогу, формує здатність до самостійного навчання впродовж усього життя, є простором освіти, дослідження й наукової комунікації, сприяє громадянському вихованню та суспільному розвитку.

Консенсусне поле сучасних уявлень про цілі вищої освіти включає ідеї про посилення зв'язку в тріаді вищої освіти, досліджень і бізнесу для досягнення досконалості та регіонального розвитку; необхідність залишатись духовно-інтелектуальною віссю суспільства, бути центром інновацій, культури і духовного розвитку; бути провідником ідеї свободи в широкому цивілізаційному розумінні.

Подальшого дослідження потребують питання трансформації цілей вищої освіти, крос-культурних особливостей, впливу нових завдань на зміст і форми освіти. Відкритим залишається питання, чи необхідно прагнути глобального консенсусу у формулюванні мети вищої освіти, а чи краще плекати різноманіття, конкуруюче середовище поглядів і підходів.

Список використаних джерел

1. Жижко Т. Ідея університету [Електронний ресурс] / Тетяна Жижко // *Освіта регіону: Політологія, психологія, комунікації. Український науковий журнал.* – 2010. – Режим доступу до ресурсу: <http://social-science.com.ua/article/358>
2. Складановська М. Г. *Освіта XXI століття: сьогодення та перспективи* / М. Г. Складановська // *Вісник Придніпровської державної академії будівництва та архітектури.* - 2014. - № 12. - С. 54-57. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vpabia_2014_12_16
3. Roy Y. Chan. *What is the purpose of higher education?: A comparison of institutional and student perspectives on the goals and purposes of completing a bachelor's degree in the 21 st century* [Електронний ресурс] / Roy Y. Chan, Gavin T. L. Brown, Larry H. Ludlow // *Philadelphia, PA.* – 2014. – Режим доступу до ресурсу: [https://www.dal.ca/content/dam/dalhousie/pdf/clt/Events/Chan_Brown_Ludlow\(2014\).pdf](https://www.dal.ca/content/dam/dalhousie/pdf/clt/Events/Chan_Brown_Ludlow(2014).pdf)
4. *The Aims of Higher Education* [Електронний ресурс] // *Council on Higher Education.* – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <http://che.ac.za/sites/default/files/publications/kagisano9.pdf>

5. *The shape of things to come: higher education global trends and emerging opportunities to 2020* [Электронный ресурс]//British Council. – 2012. – Режим доступа до ресурсу: https://www.britishcouncil.org/sites/default/files/the_shape_of_things_to_come_higher_education_global_trends_and_emerging_opportunities_to_2020.pdf